

การวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ในวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย วิชาบังคับ
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

นางสาวภัทราภรณ์ หนั่นชัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชามัธยมศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2528

ISBN 974-566-049-3

010923

I16898798

AN ANALYSIS OF FIGURE OF SPEECH IN LITERATURE APPEARED IN THAI TEXT-
BOOKS FOR REQUIRED COURSES AT THE UPPER SECONDARY EDUCATION LEVEL

Miss Patraporn Thananchai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Education

Department of Secondary Education

Graduate School

Chulalongkorn University

1985

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ในวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียน
ภาษาไทย วิชาบังคับ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

โดย นางสาวภัทราภรณ์ หนั่นชัย

ภาควิชา มัธยมศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.สุจริต เพ็ชรชอบ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.สุประติษฐ์ บุญนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สายใจ อินทร์ทรัพย์)

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.สุจริต เพ็ชรชอบ)

.....
(ศาสตราจารย์ ชุพิน พิพิธกุล)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุกัทธิรา อักษรานูเคราะห์)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ในวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย
วิชาบังคับ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ชื่อนิสิต นางสาวภัทราภรณ์ หนั่นชัย

อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.สุจริต เพียรชอบ

ภาควิชา มัธยมศึกษา

ปีการศึกษา 2528

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ในวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย วิชาบังคับ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นวรรณคดีร้อยกรอง จำนวน 6 เรื่อง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยศึกษาวรรณคดีร้อยกรองที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย วิชาบังคับ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภาพพจน์จากหนังสือ วารสาร และงานวิจัยต่างๆ เพื่อนำมาสร้างประเด็นในการวิเคราะห์วรรณคดีที่เลือกไว้ แล้วนำประเด็นดังกล่าวไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบแก้ไข แล้วนำประเด็นในการวิเคราะห์ มาปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำ
2. ผู้วิจัยใช้ประเด็นที่ตรวจสอบแก้ไขแล้ววิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ในวรรณคดีที่กำหนดไว้ เสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยาย พร้อมทั้งคำนวณหาค่าความถี่ของการใช้ภาพพจน์แต่ละลักษณะเป็นร้อยละ แล้วนำผลเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ผลการวิจัย

1. ภาพพจน์ที่ใช้มากที่สุดในเรื่องอิเหนา ตอนกองทัพท้าวพะหนังกุหนึ่งตีเมืองคันทาหา คือการใช้คำที่มีรสความ คิดเป็นร้อยละ 53.34 และที่ใช้้น้อยที่สุด คือการเลียนเสียง คิดเป็นร้อยละ 6.67

2. ภาพพจน์ที่ใช้มากที่สุดในการนิราศพระบาท คือการใช้คำที่มีรสความ คิดเป็น ร้อยละ 28.03 ที่ใช้น้อยที่สุดคือการใช้อุปสรรค คิดเป็นร้อยละเพียง 1.52 เท่านั้น

3. ภาพพจน์ที่ใช้มากที่สุดในการมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร คือการใช้อุปมา คิดเป็นร้อยละ 29.03 ที่ใช้น้อยที่สุด คือการกล่าวเปรียบกล่าวประชด คิดเป็นร้อยละ 1.08 เท่านั้น

4. ภาพพจน์ที่ใช้มากที่สุดในการภาพย์เห่เรือเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร คือการใช้คำที่มี รสความ คิดเป็นร้อยละ 44.90 และที่ใช้น้อยที่สุดได้แก่ การใช้อุปสรรค การใช้สัญลักษณ์ การกล่าวถึงความขัดแย้งคู่ขนานกัน การใช้คำถาม และการเล่นเสียง คิดเป็นร้อยละ 1.02 เท่านั้น

5. ภาพพจน์ที่ใช้มากที่สุดในการมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มหาราช คือการใช้อุปมา คิดเป็นร้อยละ 48.57 ที่ใช้น้อยที่สุดได้แก่ การใช้อุปสรรค การกล่าวเปรียบกล่าวประชด และการเลียนเสียง คิดเป็นร้อยละ 2.86

6. ภาพพจน์ที่ใช้มากที่สุดในการเสภาขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนคุแก่โทษ คือการใช้ คำที่มีรสความ คิดเป็นร้อยละ 36.66 และที่ใช้น้อยที่สุด ได้แก่ การใช้อุปสรรค การใช้ บุคลาธิษฐาน การกล่าวถึงความขัดแย้งคู่ขนานกัน การกล่าวเกินจริง การใช้อุทราหรณ์ และ การใช้คำซ้ำ คิดเป็นร้อยละ 3.33

7. ภาพพจน์ที่ใช้มากที่สุดในวรรณคดีที่นำมาวิเคราะห์ทั้ง 6 เรื่อง คือการใช้คำ ที่มีรสความ คิดเป็นร้อยละ 27.54 และที่ใช้น้อยที่สุด ได้แก่ การกล่าวถึงความขัดแย้งคู่ ขนานกัน และการกล่าวเปรียบกล่าวประชด คิดเป็นร้อยละเพียง 0.5 เท่านั้น

ศูนย์วิจัยทั่วไป
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title An Analysis of Figure of Speech in Literature
 Appeared in Thai Text-Books for Required Courses
 at the Upper Secondary Level

Name Miss Patraporn Thananchai

Thesis Advisor Professor Sucharit Pienchob Ed.D.

Department Secondary Education

Academic Year 1985

ABSTRACT

Purpose:

The main purpose of this study was to analyze figure of speech in six literatures appeared in Thai text-books for required courses at the upper secondary education level.

Research Procedures:

1. The researcher studied the poetical-literatures appeared in Thai text-books for required courses at the upper secondary education level, and then studied the figure of speech from books, magazines and some research in order to construct and analytical items for analyzing selected literatures. The items were then considered by 5 juries of expert for validating and giving some ideas. The items were then reconstructed.

2. The researcher used the analytical items reconstructed for analyzing figure of speech in selected literatures. The results were presented in description and the frequency of figure of speech appeared in the text-books were analyzed by means of percentage and presented in tables and description.

Results;

1. The most highly used figured of speech in Inao "Khamang khuning's army fought with Daha's bordered-town" was understatement (53.34%), and the least was onomatopoeia. (6.67%)

2. The most highly used figured of speech in Nirat Prabat was understatement (28.03%), and the least was metaphor. (1.52%)

3. The most highly used figured of speech in Mahavessandara Chadok "Kumara" was simile (29.03%), and the least was irony, only 1.08%.

4. The most highly used figure of speech in Kab He Rua of Prince Thammathibet was understatement (44.90%), and the least were metaphor, symbol, paradox, rhetoric question and alliteration. (1.02%)

5. The most highly used figured of speech in Mahavessandara Chadok "Maharaj" was simile (48.57%), and the least were metaphor, irony and onomatopoeia. (2.86%)

6. The most highly used figured of speech in Sepa Khun Chang Khun Phaen "Khun Phaen accepted his mistake" was understatement (36.66%), and the least were metaphor, personification, paradox, hyperbole, analogy and reduplication. (3.33%)

7. The most highly used figured of speech in six selected literatures was understatement (27.54%), and the least were paradox and irony, only 0.5%.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยความกรุณาจาก ศาสตราจารย์ ดร. สุจริต
เที่ยงชอบ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือและตรวจพิจารณาแก้ไข
เนื้อหาสาระ อันทำให้การวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมาใน
โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาสละเวลาตรวจแก้ไข และให้คำ
แนะนำที่เป็นประโยชน์ ในการสร้างและปรับปรุงประเด็นเพื่อการวิเคราะห์

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ยุพิน ทิทธิกุล ที่ได้กรุณาตรวจแก้ไขและ
ให้คำแนะนำเกี่ยวกับตารางการวิเคราะห์

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจมาโดย
ตลอด

ภัทรารัตน์ หนั่นชัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๙
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๑๑
กิตติกรรมประกาศ	๑๒
รายการตารางประกอบ	๑๓
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
คำจำกัดความในการวิจัย	4
2 บรรณคดีที่เกี่ยวข้อง	6
ความหมายของคำว่า ภาพพจน์	6
บรรณคดีกับการใช้ภาพพจน์	8
แบบและลักษณะของภาพพจน์	12
งานวิจัยภายในประเทศ	35
งานวิจัยต่างประเทศ	40
3 วิธีดำเนินการวิจัย	41
การศึกษาต้นคว้าข้อมูล	41
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	41
การวิเคราะห์ข้อมูล	42
การนำเสนอข้อมูล	43
4 การวิเคราะห์ข้อมูล	44
การใช้ภาพพจน์ในเรื่องอิเหนา ตอนกองทัพท้าวกะหมังกุหนิงตีเมือง ก้านคานา	44
การใช้ภาพพจน์ในวรรณคดีเรื่องนิราศพระบาท	51

การใช้ภาพทงน้ในมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร (กุมารบรรพ)	80
การใช้ภาพทงน้ในภาพเหน้เรือ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์	105
การใช้ภาพทงน้ในมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มหาราช	127
การใช้ภาพทงน้ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนคู่แก้วโทษ	139
5 สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ	151
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	151
วิธีดำเนินการวิจัย	151
สรุปผลการวิจัย	152
อภิปรายผลการวิจัย	153
ข้อเสนอแนะ	155
บรรณานุกรม	157
ภาคผนวก	161
ภาคผนวก ก	161
ภาคผนวก ข	162
ประวัติผู้เขียน	165

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการตารางประกอบ

ตารางที่		หน้า
1	การใช้ภาพพจน์ในวรรณคดีเรื่องอิเหนา ตอนกองทัพท้าวละหมังกูหนึ่ง ตีเมืองกำนดาหา	50
2	การใช้ภาพพจน์ในวรรณคดีเรื่องนิราศพระบาท	79
3	การใช้ภาพพจน์ในมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร	104
4	การใช้ภาพพจน์ในกาพย์เห่เรือของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร	126
5	การใช้ภาพพจน์ในมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มหาราช	138
6	การใช้ภาพพจน์ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนลูกแก้วโทษ	148
7	สรุปรวมการใช้ภาพพจน์ในวรรณคดีที่นำมาวิเคราะห์ทั้งหมด	149

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย